

حفاریهای مازندران قسمتی از معمای زندگی بشر اولیه را حل می کند .

در غارهای کمر بند و هوتو آثاری مربوط به هفتاد هزار سال
قبل از میلاد کشف شده است

سال گذشته هیئت مرکب از باستان شناسان خارجی و
ایران در غارهای مازندران به کاوش پرداختند. نتایج جالب توجهی
که از این کاوش های علمی بدست آمده در ضمن آنکه فرضیه « نژاد
آریه را رد می کند قسمتهای تاریک زندگی نخستین ساکنان وطن
شما را روشن می سازد.

آنچه در زیر بنظر خوانندگان میرسد قسمتی از گزارش
هیئت علمی است که در شماره چهارم مجله دفتر بونسکو پپاب
رسیده و با کمی تغییر از آنجا نقل میشود.

با در نظر گرفتن وضع طبیعی مازندران که طبیعت در آنجا همه گونه تسهیلات
را برای زندگی بشر اولیه فراهم آورده است حتی قبل از آنکه هیئت باستان شناسی
بآنجا مسافرت کرده و بکشف آثار و بقایای انسانهای قدیم نائل شود احتمال
میرفت که سواحل جنوبی دریای خزر یکی از قدیمترین نواحی زندگی انسان ابتدائی
بوده باشد.

عامل دیگری که مازندران را از نظر مطالعه آثار انسان ماقبل تاریخ بر غالب
نقاط دیگر رجبان و مزیت میبخشد وجود غارهای فراوان در آنجاست. همین غارهاست
که آثار تمدن انسانهای اولیه را در دل خود پنهان ساخته است.

تپه های شمالی کوههای البرز در امتداد ساحل برخلاف دامنه های جنوبی
این کوهها از مواد آتشفشانی بوجود آمده و از سنگ های آهکی تشکیل
شده است .

این سنگها از بقایای حیوانات يك سلولی که در روزگار قدیم در قمر دریا
میزبستند تولید شده است و در میان آنها فسیل های حیوانی بنام (آمونیت) نوعی از
(شرح تنان) که در دوران دوم معرفت الارضی میزیست بطور فراوان دیده میشود. از
همین جا میتوان استنباط کرد که این تپه در آن عهد بوجود آمده است. یکی از خواص
سنگهای آهکی این است که سست بوده و آب در آنها نفوذ میکند ، به همین دلیل

امواج دریا و آبهاییکه ازل کوهها جاری بوده برور زمان در این کوهها، غارها و شکافهای بوجود آورده است.

در دوره‌های بعدی که انسان در روی زمین پیدا شده، چون هنوز قادر بساختن خانه و پناهگاه مصنوعی نبوده برای محافظت خود در برابر گرما و سرما و حملات حیوانات وحشی و سایر عوارض طبیعت بهین غارها پناه برده و آنجا را مسکن خود قرار میداده است. پس پیداست که دانشمندان برای کشف آثار انسان قدیم مجبوراند بهین غارها روی آور شوند. البته نباید تصور کرد که آثار انسانهای قدیم منحصرأ در غارها مدفون شده است.

ذیرا انسان حیوان متحرکی است که برای تهیه خوراک خود کوه و دره و صحرا را جولانگاه خود قرار میدهد و بدون شك در هر جا که انسان وجود داشته آثار او نیز در نقاط مختلفی در زیر خاک پنهان شده است چنانکه چند عدد از قدیمترین اسکنتها و جعبه های انسانی که تا کنون بدست آمده در خارج غارها یافت شده است. مثلا یکی از قدیمترین جعبه های انسان ماقبل تاریخ که بنام «انسان پیلنداون» (Piltdown) معروف شده موقمی بدست آمد که عده ای از مهندسان در جنوب انگلستان برای راهسازی مشغول استنـراج شن بودند ولی اینگونه اکتشافات تصادفی بوده و محققین ناچارند برای کشف آثار انسان اولیه در غارها و شکافهای کوهها که پناهگاه طبیعی او بوده است تفحص و حفاری کنند.

کف غارهایی که بطور دائم یا متناوب مسکن انسانهای قدیمی بوده از قشری خاک که ضخامت آن در غارهای مختلف متفاوت است پوشیده شده. این خاک برور زمان بر اثر زندگی انسان با تغییرات جوی و آبیمی در قعر غار ته نشین شده و شامل آلات و افزار و وسایل زندگی و گاهی بقایای اسکلت انسانهای ماقبل تاریخ است. محققان برای آنکه اینگونه آثار انسانی را از مواد خارجی جدا کنند این خاک را کنده فرمال میکنند و آثاری را که بدست میآید به ترتیب طبقه آنرا نگاهداری می نمایند.

• تاریخ نویسان زندگی بشر ماقبل تاریخ را بچهار دوره تقسیم مینمایند:

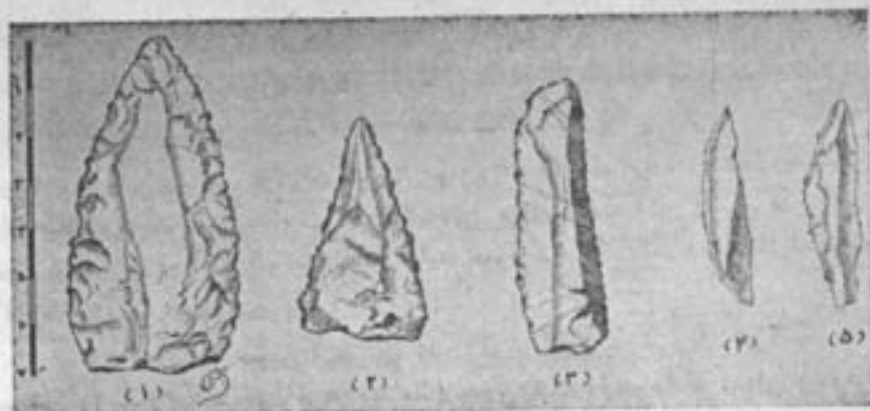
۱ - عهد حجر قدیم (Paleolithic) این عهد به پنج دوره کوچکتر تقسیم میشود که اسامی آنها بقرار ذیل است: شلتن - آشولتن - موسترین - ارویکتاسین و سولوترین.

۲ - عهد حجر متوسط (Mesolithic)

۳ - عهد حجر جدید یا صیقلی (Neolithic)

۴ - عهد مس یا مفرغ (Bronzeage)

در تمام این مدت باستانهای عهد مفرغ که انسان توانست در شکاف کوه ها مس را یافته و برای ساختن وسایل زندگی و اسلحه از آن استفاده کند، کلیه آلات و ادوات بشری از سنگ ساخته میشد و چون سنگ چخماق سخت ترین سنگهاست و در موقع شکستن لبه های تیز و برنده ای ایجاد میکند بیشتر آلاتی که برای شکار حیوانات و بریدن گوشت و پوست آنها و تراش چوب و استخوان بکار میرفته از این



۱- یکی از سرقرهای سنگی مربوط بدوره موسترن ۵۴ هزار سال پیش از این (غار یستون کرمانشاهان.)

۲- سرقر سنگی مربوط بدوره موسترن حفاری سال ۱۳۲۸

۳- کارد سنگی در دوره لوالوازین که از حفاری غار یستون کرمانشاهان بدست آمده.

۴- تیغه کارد سنگی عهد مزولیتیک از آلمان عهد حجر ایران

۵- تیغه کارد سنگی مثلث شکل از انسان عهد حجر.

غار کمر بند

تاکنون دو غار مختلف در مازندران از طرف هیأت علمی مورد حفاری قرار گرفته است. اهالی محل این غارها را با نامی «کمر بند» و «هوتو» مینامند. محلی که این غارها قرار گرفته در نزدیکی دهکده «تروجان» در پنج کیلو متری مغرب بهشهر است.

هنوز ارتفاع غارها از سطح دریای خزر دقیقاً معلوم نشده است ولی تصور میرود ارتفاع غار کمر بند در حدود ۱۵ و غار هوتو از سطح دریای خزر ۵۰ متر باشد (سطح فعلی دریای خزر ۲۵ متر از سطح اقیانوس پایین تر است) فاصله این محل تا ساحل دریا نیز در حدود دو فرسخ است.

در غار کمر بند خندقی بطول ۷ بعرض ۳ و عمق تقریباً ۶ متر ایجاد کردند قشر خاکی که کف این غار را تشکیل میدهد شامل دو طبقه است که بترتیب از پایین تا بالا متعلق بعهد حجر متوسط و عهد حجر جدید میباشد.

سنگ ساخته میشده است البته در عصر مفرغ هم هنوز استفاده آلات سنگی متروک نشده بوده ولی آن عصر چون با ظهور فلز مقارن است آنرا جزء اعصار حجر بشمار نیآوردند.

بدیهی است که در ابتدای عصر حجر قدیم، آلاتی که انسان از سنگ میساخت براتب ناقص تر و پست تر از آلاتی است که در اعصار بعدی مورد استفاده بشری بوده و در این مدت تدریجاً کاملتر شده و در هر دوره ای شکل خاصی بخود گرفته است که از روی همان میتوان تاریخ آنرا تعیین کرد.

بعقیده رئیس هیئت علمی این غار از ۸۵۰۰ تا ۳۰۰۰ سال قبل مسکون بوده است. این مطلب پس از آزمایش خاصیت رادیوآکتیویتی زغالهایی که در طبقات مختلف این غار بعد وفور یافت شد قطعیت پیدا کرده است. آثاری که در این غار کشف شد با اینکه فقط قسمتی از کف غار - حفاری شده است جمعاً بالغ بر ۳۱ هزار قطعه است که از قسمتی نیز در موزه ایران باستان گذارده شده است.

آثار مزبور مشتمل بر هزاران قطعه استخوان حیوانات از قبیل بزغاله و گوسفند و خوک و گاو و زرافه و سگ و گامیش و خوک آبی است و در میان استخوانها جمجمه و بعضی قسمتهای اسکلت انسان «نیاندرتال» نیز وجود دارد.

علاوه بر اینها دهها هزار آلات و ادوات ساخته شده از سنگ چشماق و چند قطعه سنگ آسیاب و چند سوزن ساخته شده از استخوان و یک چنگال بسیار زیبای استخوانی نیز در غار کمر بند بدست آمد.

استخوانهای حیوانات که در میان بقایای عصر حجر متوسط یافت شد عموماً متعلق به حیوانات بالغ و تنومند است در صورتیکه در طبقه متعلق به عصر حجر غالب آنها استخوانهای چهارپایان جوانتر میباشد و از این امر نتیجه میگیرند که ساکنان این غار در عهد متوسط شکارچی بوده و در عهد حجر جدید بگله داری و دامپروری اشتغال داشته اند.

همچنین در قشری که شامل آثار عهد حجر جدید است آثاری بدست آمد که دلالت میکند مردمان آندوره بزراعت آشنائی داشته اند صدها قطعه ظروف سفالین نیز در این غار پیدا شد. آن مقدار از ظروف سفالین که در اواخر عصر حجر متوسط ساخته شده بعلت فقدان کورهها و اجاقهای با حرارت قوی خوب پخته نشده و مخصوصاً در سفالهای ضخیم، مغز آنها خام مانده است، از حیث شکل و ظرافت نیز سفالهای این دوره پست و ناهنجار میباشد ولی هرچه با اواخر عهد حجر جدید نزدیک میشود، ترقیاتی که بشر در فن ساختن ظروف سفالین و ایجاد نقش و نگار بر روی آنها کرده است مشهود تر میگردد. در طبقه ای که متعلق با واسط عصر حجر متوسط است.

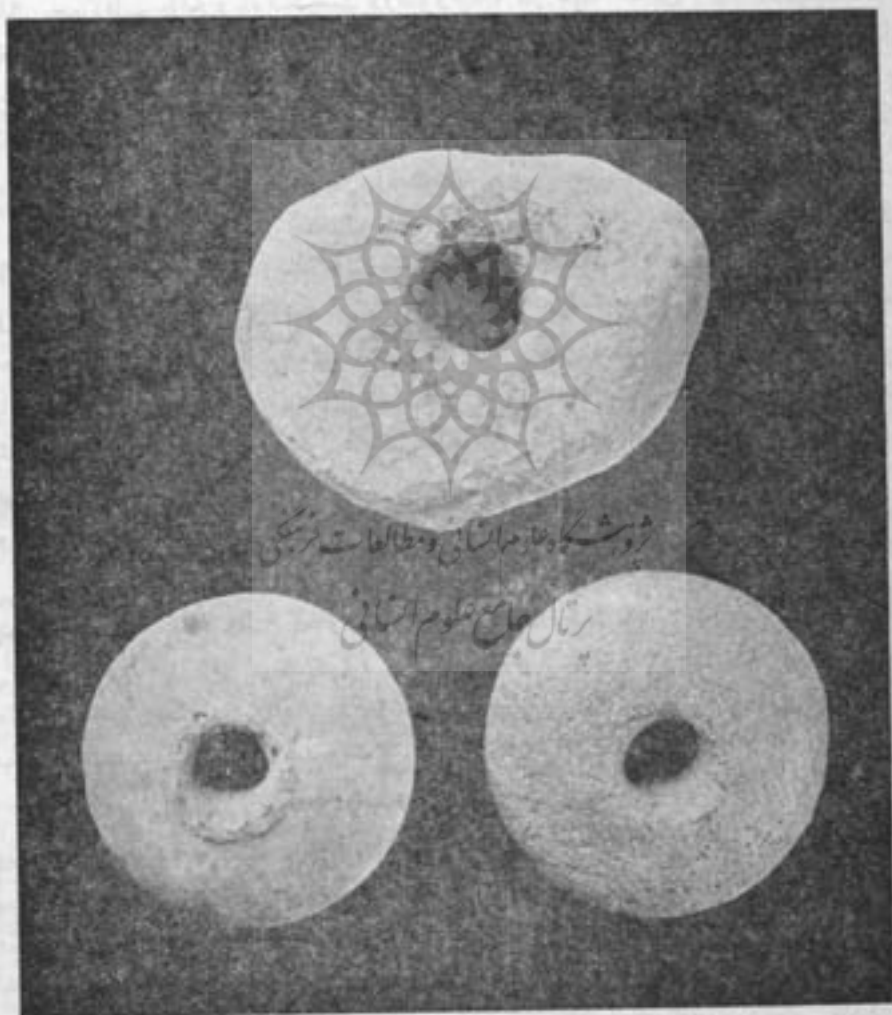
جمجمه دختر دوازده ساله ای کشف شد. صاحب این جمجمه ظاهراً از انسانهای نوع نیاندرتال بوده است که دارای قدی بالنسبه کوتاه ولی جمجمه بزرگ و فکین برآمده بودند از این نوع انسان تاکنون آثار زیادی در اروپای غربی پیدا شده است که بعضی اسکلتهای کامل بوده اند و قدیمترین آنها اسکلتهایی است که توسط هدای انگلیسی کشف گردیده و متعلق به ۳۰ هزار سال قبل میباشد.

انسان نیاندرتال بعد ها منقرض شده و جای خود را بانسان کروماگنون (Cromagnon) داده است که احتمال میرود جد اروپائیان کنونی باشد. علاوه بر این جمجمه که متعلق با واسط عصر حجر متوسط (تقریباً هفت هزار سال قبل) است، در عصر حجر جدید نیز چهار اسکلت انسانی بدست آمد. اسکلتهای مزبور در یک سطح و در مساحت تقریباً سه متر مربع قرار داشتند و طرز قرار گرفتن آنها طوری بود که احتمال دارد بر اثر ریزش سنگ از سقف غار یا عوارض طبیعی دیگر بقتل رسیده باشند. یکی از آنها که ظاهراً زن ۱۵ ساله ایست کودک خرد سالگی را در

آهوش گرفته است. در فاصله طبقه عصر حجر متوسط و قعر طبیعی غار رسوبات خاک رس وجود داشت که بطور مطبق روی هم قرار گرفته بود و ظاهراً در روزگار قدیم که دریای خزر تا حوالی این غار امتداد داشته باینجا آورده شده است.

غار هوتو

هنکامیکه هیأت علمی در کمربند مشغول حفاری بود عده ای از کسارگران دهانه غار دیگری را که در فاصله تقریباً ۷۰ متری غار اول قرار داشت باز کردند در زمان گذشته که راه آهن سرتاسری ایران ازمایندگان میگدشت قسمت جلوی اغلب غارها را بوسیله دینامیت خراب کرده و از سنگهای آنها برای مصالح ساختمانی استفاده کرده اند غار هوتو نیز بهین سرنوشت دچار شده بود و در نتیجه علاوه بر ویران شدن نیمی از جلوی آن دهانه اش نیز بسته شده بود.



سه قطعه ابزار سنگی سوراخ دار از دوران عصر حجر جدید (حفاری سال ۱۳۲۸)

پس از آنکه سنگها و خاکها را از مدخل این غار کنار زدند در داخل غار خندق بطول ۱۳ و عرض ۳ متر احداث شد. قشر خاکی که در کف این غار قرار داشت از غار کمر بند ضعیفتر و در همین حال دارای طبقات بیشتری از دوره های تمدن بشر ماقبل تاریخ بود.

بر خلاف غار کمر بند که از اوایل عهد حجر متوسط تا اواخر عصر حجر جدید مسکون بوده است در این غار آثار تقریباً کلیه دوره های تاریخ بشری از اوایل عهد حجر قدیم گرفته تا عصر آهن یافت شد.

طبقات مختلف قشر خاکی این غار را که هر یک نماینده یکی از دوره های زندگی ساکنان قدیم آنست میتوان بترتیب از بالا بپایین از قرار زیر نام برد:

۱ - عصر آهن ۴ - عصر مفرغ ۳ - عصر حجر جدید ۲ - عصر

حجر قدیم.

پس مبینیم که آثار مکشوفه در این دو غار بر روی هم دوره کامل تاریخ بشر اولیه را از عصر حجر قدیم که احتمالاً ۱۰۰ هزار سال پیش در شمال ایران آغاز شده تا اوایل تاریخ میلادی روشن میسازد.

آثاری که از زندگی بشر قدیم در غار هوتو کشف گردید هم از آثار غار کمر بند جدیدتر و هم از آن قدیمتر است زیرا هم شامل دوره های مفرغ و آهن میباشد و هم عهد حجر قدیم.

پس از آنکه خندق بشرح فوق گفته شد بعیق تقریباً ۹ متر پایین رفتند در زیر طبقه عهد حجر جدید بطبقه دیگری رسیدند که قریب یکمتر ونیم ضخامت دارد و از تخته سنگهای بزرگی که احتمالاً بر اثر زلزله از سقف غار ریخته اند تشکیل شده است.

بیشتر استخوانهای حیوانات که در این طبقه یافت شده بفسیل مبدل شده اند. این سنگها را هم بخارج خندق انتقال دادند در زیر این طبقه بر سوبات سنگریزه برخورد کردند که بعقیده رئیس هیئت، رسوبات عهد یخبندان دوره چهارم است.

در داخل این رسوبات چند قطعه کاورد و زوین ساخته شده از چسباق بدست آمده که از هر جهت شبیه آلات نظیر خود بوده که از اوایل عصر حجر قدیم در اروپای غربی بدست آمده است و چون قدیمترین اسکلتهایی که از انسانهای اولیه در اروپای غربی کشف شده در داخل رسوبات دوره یخبندان بوده احتمال داشت که در اینجا نظیر آن اسکلتهای پیدا شود و از طرف دیگر چون غار بیش از اندازه همیق شده بود و در داخل آن بدون چراغ نیشد کار کرد لذا تصمیم گرفته شد که حفاری را در آن خندق متوقف ساخته برای تابش نور، خندق دیگری در دهانه غار ایجاد شود ولی در موقعی که مشغول حفر این خندق بودند خاکی که بارتفاع ۱۰ متر در کنار خندق قبلی قرار داشت ریزش کرده در نتیجه روی طبقه ابرا که رسوبات دوران یخ بندان تشخیص داده شده بود بارتفاع چهارمتر پوشانید.

باینجهت هیأت و کارگران از خطر مرگ حتمی رهایی یافتند ولی بعلت ضیق وقت از قصد توسعه دائمی خندق منصرف شدند و تصمیم گرفته شد پس از خارج ساختن خاکهایی که از خارج ریخته و روی رسوبات دوران یخبندان را پوشانیده بود

در وسط خندق قبلی خندق کوچکی بمرض و طول ۲ متر احداث شود و در صورت کشف آثار قابل اهمیت حفر، باقی آن بسال آینده موکول گردد. خوشبختانه این حدس بحقیقت پیوست و در فواصل چهارطبقه رسوبات دوره‌های مختلف عهد یخبندان افزاز فراوانی بدست آمد که در میان آنها کاردهای ساخته شده از استخوان و کاردها و زوینهای چنماقی جالب توجهی وجود داشت که انسانهای دوره های اول عهد حجر قدیم با احتمال قوی در ۷۰ تا ۱۰۰ هزار سال پیش آنها را بکار میبرده اند. ولی از همه اینها جالب توجه تر چهار عدد اسکلت آدمی میباشد که در رسوبات میان دورانهای یخبندان سوم و چهارم کشف شد. هنوز در باره تاریخ این اسکلتها نظر قطعی نمیتوان داد و تعیین تاریخ آنها مستلزم مطالعات بیشتری است حدس میزند که اینها از نوع انسانهای «هوموسپین» (Homo Sepien) میباشد که حد فاصل میان میمون و انسانهای کنونی است. اسکلت آنها قدری درشت تر از بشر امروزی است و مخصوصاً ساختمان جمجمه آنها گواهی میدهد که از نوع انسانهای



جمجمه يك انسان ماقبل
تاریخ در دوره عصر
حجر جدید که در غار
کمر بند مازندران در
سال ۱۳۲۸ بدست
آمده است

مشرقیات و علوم انسانی و جغرافیا
مقاله جامع علوم انسانی

اولیه هستند و این حدس پس از آنکه قطعات یکی از جمجمه‌ها را بهم چسبانند تقویت شد و معلوم گردید که کلیه مشخصات انسانهای اولیه در آنها موجود است. استخوان جمجمه ضخیم و سنگین طول آن بیشتر و ارتفاعش کمتر از جمجمه بشر کنونی است یعنی پیشانی عقب رفته و فکین برآمده است ضخامت فک پایین قریب ۷ سانتیمتر و نیم و دارای دندانهای درشت میباشد.

بطور کلی نتایجی که از حفاری دوغار نامبرده در مازندران بدست آمد از پلدهای جهات کاملاً تازه‌گی داشته و ممکن است بحل قسمتی از معماهای تاریخ زندگی انسانهای اولیه کمک کند.